

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.951(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2023.6>

А. М. Бабюк
orcid.org/0000-0002-5906-9366
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук і права
Київського національного університету будівництва і архітектури

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, 24 лютого 2022 року на території України введено військовий стан [1]. Згідно законодавства України запровадження правового режиму воєнного стану передбачає суттєву зміну в роботі органів державної влади. Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2] визначаються правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

У зв'язку з запровадження військового стану виникла потреба швидкого реагування митних органів, зокрема, щодо митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що почали ввозитись на митну територію України для потреб Збройних Сил України та населення. Врегулювання питань експортно-імпорتنних операцій щодо деяких видів товарів під час дії воєнного стану відбулося шляхом прийняття низки нормативно-правових актів.

Окрім цього, виникла ситуація, коли на деяких територіях України, із-за бойових дій чи тимчасової окупації, безпосереднє функціонування державних органів стало неможливим. У зв'язку з цим Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження «Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю» [3]. В свою чергу перед Державною митною службою України постало завдання щодо вирішення питання роботи деяких митниць та їх структурних підрозділів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань нормативно-правового регулювання діяльності системи митних органів України займалися багато дослідників, зокрема: І.Г. Бережнюк, О.П. Гребельник, Л.М. Дорофєєва, О.Ф. Запорожець, Г.Л. Карпенко, І.М. Кве-

ліашвілі, В.Т. Комзюк, Б.А. Кормич, Т.В. Корнева, Ю.Д. Кунєв, О.А. Липинська, П.В. Пашко, Д.В. Приймаченко, В.В. Прокопенко, О.П. Федотов, В.П. Хомутенко, В.В. Ченцов, та інші. Питання функціонування митних органів України, їх реформування, вдосконалення роботи, залучення міжнародного досвіду в роботу митних органів, цікавили науковці і практиків завжди. Особлива увага науковців завжди була прикута до питання реформи та подолання проявів корупції у сфері митної справи. Однак, особливості нормативно-правового забезпечення діяльності системи митних органів України під час дії правового режиму воєнного стану потребують нових досліджень.

Постановка завдання. Метою наукової публікації є аналіз змісту нормативно-правових актів, що регламентують роботу митних органів в умовах дії воєнного стану та визначення показників результативності від запровадження відповідних змін в законодавстві України.

Результати дослідження. Починаючи з березня 2022 року Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України було прийнято низку нормативно-правових актів спрямованих на подолання проблем, що виникли, зокрема, в митній сфері у зв'язку з військовою агресією.

Слід розпочати з законів України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 № 2142-IX [4], та «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 № 2173-IX [5].

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022

№ 2142-IX були внесені зміни, зокрема, до Митного кодексу України [6]. Так, встановлено, що тимчасово, на період дії воєнного стану на території України, пропуск та митне оформлення товарів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України для вільного обігу, здійснюється з урахуванням таких особливостей:

1) звільняються від оподаткування ввізним митом:

товари, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України підприємствами для вільного обігу, крім спирту етилового та інших спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, пива (крім квасу «живого» бродіння), тютюнових виробів, тютюну, промислових заміників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах;

автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів, які ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу [4].

В законі зазначено, що звільнення від оподаткування ввізним митом, вищезазначених товарів, не поширюється на товари, які мають походження з країни, визнаної державою-окупантом згідно із законом та/або визнаної державою-агресором щодо України згідно із законодавством, або ввозяться з території такої держави.

Таким чином, вищезазначеним законом, звільнено від оподаткування ввізним митом ряд товарів, що ввозяться на митну територію України в режимі імпорту. При цьому, спрощено процедури митного оформлення таких товарів.

Щодо Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 № 2173-IX, то він спрямований на врегулювання питань адміністрування деяких податків і зборів, зокрема звільнення від оподаткування митними платежами операцій із ввезення товарів, кінцевими отримувачами яких є правоохоронні органи, Міністерство оборони України, Збройні Сили України та інші військові формування, добровольчі формування територіальних громад, утворені відповідно до законів України, інші суб'єкти, що здійснюють боротьбу з тероризмом відповідно до закону та/або беруть участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації [5].

Постановою Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 року № 236 «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану» визначено, що на період дії воєн-

ного стану, під час ввезення на митну територію України товарів їх декларування та митне оформлення відповідно до митного режиму імпорту може здійснюватися шляхом подання попередньої митної декларації, яка містить всю необхідну інформацію для випуску товарів, без пред'явлення таких товарів митному органу, або за місцем перетину митного кордону України шляхом подання митної декларації, заповненої у звичайному порядку, або в будь-якому митному органі в установленому законодавством порядку [7]. Також, вказаною постановою визначено, що митне оформлення таких товарів, здійснюється без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім державного експортного контролю).

Аналіз вищезазначених норм актів законодавства свідчить, що дії органів влади, спрямовані на покращення ефективності здійснення підприємницької діяльності суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Окрім цього, такі рішення покликані покращити та спростити роботу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни, що матиме позитивні результати в економіці країни.

Ще одна проблема, з якою стикнулася наша держава в умовах війни, це неможливість функціонування державних органів (в тому числі й митних) на тимчасово окупованих територіях чи територіях, де йдуть бойові дії.

Відповідно до Митного кодексу України, на митні органи покладено виконання основних завдань, зокрема: забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань митної справи; створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України; здійснення митного контролю та виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, у тому числі на підставі електронних документів (електронне декларування), за допомогою технічних засобів контролю тощо; забезпечення справляння митних платежів, контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати; застосування передбачених законом заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України [6] та ряд інших.

Після прийняття Кабінетом Міністрів України розпорядження «Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю» від 26.02.2022 р.

№ 188-р, Державна митна служба України прийняла рішення про зупинення роботи (простій) ряду митниць.

З метою забезпечення виконання окремих функцій за напрямком організації митного контролю та митного оформлення митниць, що перебувають у простої, тимчасово, до виходу таких митниць з простою, Держмитслужбою було визначено ряд митниць, котрі уповноважили відповідних посадових осіб на виконання функцій за напрямком організації митного контролю та митного оформлення митниць та деяких структурних підрозділів, що перебувають у простої.

Слід відмітити, що в цій ситуації, змінився розподіл навантаження на митні органи. Адже весь товаропотік, котрий раніше йшов через аеропорти, морські порти перейшов у автомобільні та залізничні пункти пропуску в основному на західному напрямку. Це в свою чергу потребувало оперативних змін в роботі таких органів, зокрема, щодо збільшення пропускної спроможності, реконструкції, тощо. Регулювання цих питань відбувалося шляхом прийняття управлінських рішень відповідних органів влади.

Висновки. З огляду на вищезазначене, слід відмітити, що система митних органів України відіграє важливу роль у життєдіяльності нашої країни в цей вкрай важкий період. Окрім цього, не слід забувати, що законодавство з питань митної справи знаходиться в процесі постійних змін. В першу чергу це викликано необхідністю імплементації до національного законодавства норм та стандартів Європейського Союзу. Сьогодні на цей процес вимушено нашаровується потреба змін в законодавстві з питань митної справи для вирішення проблем, що викликані війною.

Слід відмітити, що ті нормативно-правові акти, які були розроблені для подолання проблем котрі виникли у зв'язку з військовою агресією російської федерації, справили позитивний ефект. Однак, не слід забувати, що виклики та проблеми які виходять із особливостей правового режиму воєнного стану постійно змінюються. Державна митна служба України та її територіальні органи, які виступають її відокремленими структурними підрозділами, керуються у процесі реалізації своєї компетенції виключно положеннями чинного законодавства, і не можуть виходити за межі цих норм. Тому потреба оперативної розробки і прийняття відповідними компетентними органами нових актів з питань митної справи, наразі зберігається.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

3. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 188-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2022-p#Text>

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 № 2173-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>

6. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата оновлення 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

7. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 року № 236 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-%D0%BF#Text>

Анотація

Бабюк А. М. Нормативно-правова регламентація діяльності митних органів України в умовах дії правового режиму воєнного стану. – Стаття.

У статті розглянуто новації, котрі відбулися в законодавстві України з питань митної справи у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України. Також проаналізовано особливості роботи Державної митної служби України та її територіальних органів під час дії правового режиму воєнного стану. З'ясовано які пільги та звільнення від сплати митних платежів було запроваджено на законодавчому рівні. Проаналізовано якого ефекту було досягнуто у зв'язку із запровадженням таких змін в законодавстві.

Досліджено які саме нормативно-правові акти було розроблено та впроваджено. Проаналізовано який ефект справили запроваджені новації в законодавстві, чи досягнуто поставлену мету.

Розглянуто з якими проблемами в роботі стикнулись митні органи у зв'язку з військовою агресією. Зокрема, звернено увагу, що на деяких територіях України, із-за бойових дій чи тимчасової окупації, безпосереднє функціонування державних органів стало неможливим. Окрім цього, на пункти пропуску, що розташовані в західному напрямку досить суттєво збільшилось навантаження в роботі, оскільки весь вантажний потік котрий раніше йшов через аеропорти, морські порти перейшов у автомобільні та залізничні пункти пропуску.

У роботі зацентовано увагу на складнощах, які виникають в процесі роботи над змінами в законодавстві з питань митної справи. Сьогодні зміни котрі відбуваються в національному законодавстві з питань митної справи є постійними. Після отримання Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу перед нашою державою виникли додаткові зобов'язання щодо адаптації національного

законодавства до законодавства Європейського Союзу. В даний час законодавство України з питань митної справи знаходиться в процесі імплементації норм і правил Європейського Союзу. Наразі вказаний процес імплементації має відбуватись в умовах війни з наслідками змін, котрі слід вносити для вирішення поточних проблем, що виникають.

Зроблено висновок, що виклики та проблеми які виходять із особливостей правового режиму воєнного стану постійно змінюються. Тому потреба швидкого прийняття нових актів з питань митної справи, наразі зберігається.

Ключові слова: правовий режим, воєнний стан, митні органи, правове регулювання, імплементація, нормативно-правовий акт.

Summary

Babiuk A. M. Statutory Regulation of the Customs Operation in Ukraine under the Conditions of the Legal Regime of Martial Law. – Article.

The article deals with the innovations implemented in the Ukrainian customs law in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. The peculiarities of the work of the State Customs Service of Ukraine and its territorial bodies during the legal regime of martial law were also analyzed. It was found out which benefits and exemptions from customs duties were introduced at the legislative level. It was analyzed what effect was achieved after the introduction of such changes in the legislation.

The article studied which legal acts were developed and implemented. The effect of the introduced

innovations in the legislation was analyzed, as well as the achievement of the set goal.

The article reviewed the problems the customs authorities faced in their work due to the military aggression. In particular, attention was drawn to the fact that the immediate operation of state bodies has become impossible in some territories of Ukraine due to hostilities or temporary occupation. In addition, the workload at checkpoints along the western border has grown dramatically, as the entire cargo flow that used to pass through airports and seaports has moved to road and railway checkpoints.

The article focuses on the difficulties that arise in the process of working on changes in the customs law. Today, the changes taking place in the national customs law are permanent. After Ukraine obtained the status of a candidate for accession to the European Union, our state assumed additional obligations regarding the adaptation of national legislation to the legislation of the European Union. Currently, the Ukrainian customs law is in the process of implementing the standards and rules of the European Union. Now, this implementation has to take place under the conditions of war with the consideration of changes that must be made to address ongoing challenges.

It was concluded that the challenges and problems arising from the peculiarities of the legal regime of martial law are constantly changing. Therefore, the need for quick adoption of new acts on customs affairs is still available.

Key words: legal regime, martial law, customs authorities, legal regulation, implementation, legal act.